

Deschiderea

*În numele lui Dumnezeu cel Milos și Milostiv
Nu ți-am deschis Noi oare pieptul?
Nu ți-am luat povara
care-ți frângea spatele?
N-am înălțat Noi oare amintirea Ta?
Cu greul vine ușorul!
Când ai isprăvit munca, ridică-te
și către Domnul tău caută cu dor!*
(Coran, sura 94)

Efendi cu chip radios!

Vlăstar prețios al copiilor mei! Ai deschis, neîndoios, această carte tolănit între perne moi de divan, aproape de focul ce mocnește în sobă, în timp ce sorbi o băutură fierbinte, într-o încăpere ai cărei pereți sunt tapetați cu covoare. Ție îți scriu aceste rânduri, citește-le cu inima bună!

Mie nu mi-a plăcut să citesc și nici să scriu. Am iubit armăsarii pursânge, împodobirea cu pene a săgeților, jafurile, ambuscadele, femeile minunate și mașinăriile; m-a mai interesat cum să nimeresc pe cineva cu buzduganul în frunte de la zece pași. Cu toate acestea, aștern acum pe hârtie aceste rânduri ca să domolesc odată pentru totdeauna lupta dinlăuntrul meu și să îți salvez câteva pietricele colorate din grandiosul mozaic al epocii de aur, înainte ca totul să fie acoperit de cenușă.

Când vei începe să citești povestea mea (dacă a fost voia lui Allah să o faci), eu, Isa, fiul lui Iusuf, voi fi din nou mort de veacuri întregi. După cum și înainte de a mă naște tot mort eram. Pentru că, prieteni, trăim vremuri înaintate! Îți scriu aceste rânduri în anul 1007 al Hegirei¹ sau cum datează adoratorii crucii: în anul 1599 al nașterii Profetului Isus (Fie să îl petreacă fericirea la taburetul lui Allah!). Sunt foarte bătrân de acum.

Îți istorisesc despre vremuri preafericite când, prin rugăciune, oamenii își vedeau visurile împlinindu-se, fiind încă în viață, sau făceau cu vrăjitorii miracole înpăimântătoare.

În vremea de demult era pace, acum e război. Pe atunci era vară, acum e iarnă. La acea vreme, îmi doream războiul și Allah îl îngădui, acum mi-aș dori

¹ Data la care Profetul Mahomed a plectat de la Mecca la Medina, considerată începutul erei musulmane. Anul 1 al Hegirei din calendarul musulman corespunde anului 622.

pacea, dar iată că Allah nu o mai îngăduie. Armate se perindă pe drumurile noroioase, spre nord și spre sud, spre răsărit și spre apus, comandanți de oști le trimit domnitorilor lor capetele îmbălsămate ale vrăjmașilor, sunt inventate mașinării nemaivăzute, ce explodează cu zgomot infernal, și toți vitejii păgâni din întregul Frenghistan au venit grămadă peste noi. Diavolul a trimis peste noi valoni, nemți, francezi, cazaci; până și în orașul Pécs ne temem de locuitorii din Kanizsa, care mișună prin satele ce au ars din temelii și vin vești cumplite din cetatea Budei, care a rezistat teribilului asediu, dar când guvernatorul acesteia, apărătorul ei, a ieșit călare din orașul ciuruit de gloanțe și a zărit provincia pustiită, lovită de molimi, l-a podidit plânsul.

Trăim vremuri potrivnice, însă tu, cititorule, te vei bucura de această istorisire într-o perioadă ce va fi din nou fericită, când credința a adus pacea țărilor de pe întreg pământul. Să dea Dumnezeu să se săvârșească grabnic! Totul se face după voia Lui.

Fii voios, efendi¹, căci oricine ai fi și în orice țară a Domnului ai trăi, ești, neîndoios, musulman și tu, după cum procește sura 110 din Sfântul Coran:

Ajutorul

*Când va veni ajutorul lui Dumnezeu și biruința
și vei vedea oamenii intrând în Legea lui Dumnezeu cu cetele,
atunci preamărește-L pe Domnul tău cu laude, căci El este
De-căință- primatorul!²*

O să ne distrăm pe cinste! Oricât geme vântul în această provincie sălbatică și oricum mugește furtuna, eu voi istorisi primăvara, începutul plin de veselie, apoi vara, fructele zemoase ale timpului copt, fericirea și frumusețea, tinerețea, zămisirea și aventura.

Am să îți istorisesc adolescența lumii, povestea străbunilor mei, așa cum am auzit-o de la dădaca mea, Halima; istoria marilor războaie și a venirii mele pe lume, copilăria mea, așa cum am auzit-o de la sluga noastră Seifi, și lucruri minunate de care îmi amintesc cu propria minte; iar acele lucruri, deși sunt cumplite, totuși boarea paradisiului le face să-mi fie dragi, căci eram tânăr și începutul era și el tânăr. Trecutul îndepărtat mi-e scump, chiar dacă știu că am fost neîndurător și năprasnic, căci de atunci m-am lepădat de orice răutate. Pacea să fie cu noi! Amin.

¹ Titlu de politețe folosit pentru un bărbat, funcționar civil sau învățat, în Imperiul Otoman, corespondentul lui *sir* din limba engleză.

² Citatele folosite de-a lungul romanului sunt preluate din Coran, traducere de George Grigore, Editura Herald, București, 2015.

PARTEA ÎNTÂI

1526

Cum s-au învrăjbit nesăbuiții de sultani frânci

Seifi, pedagogul meu, mi-a povestit toate acestea, așa cum au fost consemnate de către cronicarii otomani de binecuvântată amintire. Eu nu conteneam să mă minunez de vorba lui. Seifi povestea și tot povestea cu mare gravitate, dar la răstimpuri se oprea și zâmbea.

L-am iubit pe Seifi.

Iată ce mi-a povestit:

În acea vreme, orbiți de credința eronată a idolatriei, sultanii țărilor apusene se supuseseră dinaintea coroanei împărătești, așa se face că tare mai tânjeau, care mai de care, să o obțină. Coroana însă se afla în posesia lui Laus (cărui netrebnicii de ghiauri îi spuneau regele Ludovic al II-lea), așa-numita coroană, așadar, se afla în posesia nesăbuitului de Laus, iar acest Ludovic era sultanul Alamaniei și Țingürusiei, vilaiete pe care necredincioșii idolatrii le numesc Germania și Ungaria.

Așadar, acest sultan Ludovic, acest Laus, deținea o putere considerabilă în mâinile sale murdare. Teritoriul sangeacurilor și nenumăratele cetăți care-i aparțineau se întindeau la nesfârșit, iar oastea de oșteni și de cavaleri era numeroasă, precum stelele pe cer, domeniile și raialele care se îndeletniceau cu agricultura erau cât firele de iarbă de pe câmp, ori cât cele de nisip din deșert. Și ce mai oaste avea! Fiecare soldat cu față de porc era înalt și înspăimântător, de ziceai că este descendent al djinnilor, iar calul lui scotea flăcări pe nări precum dragonul, și era atât de mare, ca pasărea Rukh¹ din *O mie și una de nopți*. Cavaleria și pedestrima erau îmbrăcate din cap până în picioare în zale și învârteau

¹ Pasărea Rukh sau Roc este o creatură mitologică orientală, persană și indiană, de dimensiuni uriașe. Apare în *O mie și una de nopți*, dar e menționată și de Marco Polo ori Ibn Batutta, care o descrie ca pe un munte ce se înalță în mijlocul mării și ridică vasul din valuri.

atât de crunt armele, precum diavolii; căpitaniii lor se pricepeau la organizarea oștii și la arta războiului, precum Asaf, căpetenia oștirii Înțeleptului Solomon, iar vitejia lor se asemuia cu cea a lui Tuse, cel mai mare viteaz persan din vremurile de demult.

Iar asta încă nu e totul, căci Ludovic nu era singurul sultan al Frengistanului. Mai era și ruda sa din cale-afară de nemernică, sultanul Ferendus, care își spunea împăratul Ferdinand, iar Ferendus acesta era zgârcitul zgârçiților.

Iată cum se petrecură lucrurile. În Frância domnea acest neghiob și îngâmfat de Francisco, cel căruia i se mai spunea și Francisc. Frância aceasta, ungurii o numesc Franța. Cum spuneam, acest Francisc tânjea și el după coroană, așa că și-a spus: „Voi porni război împotriva lui Ludovic ca să pun mâna pe a lui coroană“. Numai că Ludovic era puternic, pentru că el și germanul de Ferdinand erau în aceeași caravană. Pe deasupra, Ferdinand avea un frate bun, pe Carlo, numit Carol, sultanul Spaniei. Acest Carol, care se bălăcea și el în mlaștina coclită a necredinței, era un sultan din cale-afară de puternic și când auzi că Francisc l-a atacat pe Ferdinand, tare se mai supără! Fiindcă Ferdinand îi era frate de sânge. A pornit deîndată la război și l-a atacat pe la spate pe sultanul regal, netrebnicul frânc de Francisc.

Așa se face că Francisc lupta pe două fronturi. Se lupta în același timp cu Ferdinand și Ludovic, pe care chiar el îi atacase, cât și cu Carol care venise în ajutorul lui Ferdinand, căci îi era frate mai mic. Se dovedî în scurt timp că regele Francisc nu făcea față puterii întreită a lui Ludovic, a lui Ferdinand și a spaniolului Carol.

După ce aceștia ocupară mai multe cetăți și sate care aparțineau de cele din ținutul lui Francisc și văzând regele Francisc că nu-i poate învinge pe toți laolaltă, s-a cam speriat. Începu să chibzuiască în ce direcție să facă să se îndrepte căruța planului său, zămislit în mintea lovită de beteșugul îngâmfării, astfel încât să ajungă în curtea domnească a realizării; și, tot cugetând așa, în mintea lui tulburată se aprinse pe neașteptate o licărire de lumină. Ceru hârtie, pană și cerneală și se puse să îi scrie padișahului (Fie fericit în lumina lui

Allah!), marelui Soliman, fiindcă el era pe atunci califul apărător al credinței, urmașul eroic al Profetului Mahomed (Fie binecuvântat el și familia lui!). Epistola suna întocmai după cum urmează:

Scrisoarea porcului de rege Francisc

Mărite Soliman, apărător al adevăratei credințe împotriva mâncătorilor de carne de porc, care sunt și ei niște porci creștini, eu, Francisco netrebnicul și din fire perfidul, potrivit planului ivit pe movila de bălegar a nechibzuinței din mintea-mi neghioabă, i-am atacat pe Laus, sultanul înfam și spurcat al Alamaniei și Ūngürusiei și pe Ferendus, ca să obțin de la ei coroana deșertăciunii și la nimic folositoare a acestora. Însă fratele bun al lui Ferendus, Carlo, sultanul regal înfam, om numai bun de ars pe rug, sultan al țării Spaniei, a pornit și el război împotriva mea, și acum ei trei îmi atacă din două direcții țara nesuferită, și e cumplit până să și privești. Împreună, aceștia trei pustiesc și nimicesc din două direcții Frânciia, haznaua aceasta din cale-afară de adâncă a idolatriei, ai cărei locuitori haini vor sfârși în focurile iadului după ce vor muri, împreună cu mine.

Atotputernice padișah, cu minte luminată, eu, Francisco, târându-mă pe burtă dinainte-ți și plecându-mi netrebnicul chip la picioarele taburetului tău, te implor să-i înveți minte pe acești câini, la Răsărit, neamțul și unгурul, cu credință în Isus, îmbătați amândoi de vinul truției, și atunci oastea mea mârșavă îl va putea înfrânge pe nelegiuitul de Carlo, la Apus. Dacă mă ajuți în marele meu necaz, voi fi cel mai fericit dintre vasalii tăi din urmă, slujindu-te până la sfârșitul vieții, și încă și după aceea, căci toți urmașii mei ghiauri cu fire odioasă și moștenitorii mei haini ți se vor supune până la sfârșitul timpurilor. De asemenea, îți voi aduce Soarele și Luna de pe cer.

Și padișahul cu fire îngerească se îndură.

Așa a început totul.

Marea expediție militară

În anul 932, marele Soliman desfăcu sfântul drapel de mătase al lui Dumnezeu. La ghiauri, acesta era anul 1526.

Soliman, care era umbra lui Allah pe pământ, desfăcu în orașul Constantinia, pe care ghiaurii îl numesc Istanbul, drapelul și tuiul¹ făcut din coamele a șapte cai, și porni cu puhoiul oștilor sale spre miazănoapte, să elibereze popoarele Ungariei și Germaniei, cufundate în amarnică necredință.

Porniră în a unsprezecea zi a lunii Rajab², într-o zi de luni din cale-afară de norocoasă. Era primăvară și sultanul desprimăvăării împodobește și el cu atâtea fire de iarbă verde și flori albe câmpiile, câți credincioși se adunaseră sub oaste pentru a-l urma pe șahul cel glorios.

– Și i-a eliberat? I-a eliberat? I-am întreat pe Seifi.

– Nu.

– Cum adică nu?

– E greu să urnești piatra din loc.

Pe câmpia lui Daud-Pașa

În acea dimineață, Ibrahim-Pașa, mare vizir și guvernator al Rumeliei, făcu cinste întregii armate, din propria-i avere. În zori, după prima rugăciune a zilei, își ridică însemnul de război, tuiul cu patru coame de cal, lângă Istanbul, pe câmpia lui Daud-Pașa de glorioasă amintire, căci de zile întregi aici își făcuseră tabăra avanpostul armatei din Anatolia și oștile din Rumelia care veniseră din Grecia și din regiunile învecinate. Istoviți, măcelari plini de sânge ucideau restul turmelor mânate lângă capitală și mai multe sute de oi erau învârtite deasupra focului, în frigări, fumul, mirosul de carne, de mirodenii și

¹ Steag alcătuit dintr-o lance cu semilună sau cu o măciulie de metal în vârf, care are una sau mai multe cozi albe sau negre de cal împletite, prinse de ea și care constituia un semn distinctiv al puterii și rangului unor înalți demnitari din Imperiul Otoman și din țările vasale acestuia.

² Rajab, însemnând „respect, onoare“, era o lună sacră, în care, în mod tradițional, se interzicea lupta la musulmani.

usturoi umplând aerul; din oraș, pe telegi se aduseră lipii de orz, în burdufuri atârinate de măgari bragă, băutură fermentată din mei, iar la întoarcere cărăușii duceau în direcția zidurilor întreite de apărare ale cetății blâni de oaie proaspăt jupuite, spre porțile ce fuseseră construite în vremurile de demult de către sultanii Anatoliei. Sultanii aceștia din vremurile de odinioară fuseseră păgâni și își spuneau Cezari, de unde și cuvântul *császár* la unguri, care înseamnă *împărat*, căci îl puteau pronunța mai lesne, și de aceea spun ungurii despre padișah că este cezarul turc. Acești sultani ai vechiului Râm, romanii, apăraseră gloriosul oraș cu ziduri întreite ale cetății, iar acum, de pe câmpia lui Daud-Pașa, oamenii duceau pieile de oaie în direcția zidurilor cetății, căci Ibrahim, care făcuse cu dărnicie cinste oștii, le vânduse tăbăcarilor, ca să nu aibă doar cheltuială, ci și un oarecare câștig.

Ibrahim-Pașa și Beyoğlu

– Să plătesc? întrebă Ibrahim-Pașa, făcând o mutră acră. E peste nouăsprezece mii de aspri.

– Firește. Dacă nu semeni, nu crește grâul, răspunse Beyoğlu. Și încă a fost ieftin. Sunt cu totul două sute optzeci de oi, pâinea, și cele patru mii cincisute de ocale de bragă. Însă Aias-Pașa va fi mânios când o să afle că i-ai mituit cărăușii.

– Aș vrea să mă căpătuiesc și eu cu ceva din afacerea asta, Lodovico.

– Hm, mărite prieten, mare vizir Ibrahim, e greu să și agonisești și să fii și darnic, răspunse Beyoğlu, al cărui nume adevărat era Lodovico Gritti. Măine o să ne învoim cu mai-marele breslei tăbăcarilor cu privire la piei.

Așa s-au petrecut lucrurile.

Ibrahim-Pașa nu era negustor. El nu stătea să se târguie cu șeful breslei de tăbăcari, căci aceștia, cu brațele lor vopsite în roșu și unghiile lor negre, erau cu toții niște răufăcători fără leac. Lodovico Gritti se ocupa de astfel de lucruri, ca persoană însărcinată cu transportul regal și cel de război; era fiul dogelui din Veneția, dar nu se născuse de la soția acestuia, ceea ce la frânci era considerat un mare

păcat, pentru că la ei un bărbat poate avea o singură femeie, așa că asemenea copii sunt numiți ilegitalimi; însă dacă tatăl este mare nobil și înstărit, atunci nu contează prea mult. Bătrânul Andrea Gritti, dogele, era mare nobil, și astfel fiul său ilegal, Lodovico Gritti, deveni și el mare nobil. Otomanii îl numiseră Beyoğlu, așa îi spuneau peste tot, ceea ce însemna: Fiul Domnului. Ține minte, bunule efendi, și numele adevărat al frâncului, Gritti, pentru că acest nume este însemnat pentru mine. Reține-l, apoi continuă-ți lectura, sau pune sluga să-ți citească ori pe sclava pe care ai școlit-o cu multă grijă și pe care o prețuiești pentru erudiția, loialitatea și frumusețea ei. Prin urmare Gritti, Beyoğlu, era omul de încredere și asociatul marelui vizir Ibrahim.

Tabăra

Pe drumurile ce duceau din tabără în oraș era mare învălmășeală, din cauza circulației din sens opus, de o săptămână, potcovarii și fierarii își ridicaseră în mai multe locuri ateliere vremelnice pentru repararea a zeci de mii de potcoave, ascuțirea și îndreptarea lăncilor și a săbiilor. Ici-colo, suflanta mai lucra, jarul mocnea, nicovala suna, dar în cele mai multe locuri oamenii deja strângeau și porneau înapoi, înspre oraș, sau se pregăteau să plece la drum lung împreună cu oastea.

Oștenii corpului de armată, care ridicau tabăra, desfăceau încă din zori pânzele și barele susținătoare de fier și le cărau pe măgari în afara taberei la cele douăzeci de mii de cămile care trebuiau ținute departe de armăsari, ca nu cumva aceștia să fie întărâtați de mirosul lor. Și în mijlocul uriașei tabere ce sta să dispară, chiar în mijlocul ei, adunați în jurul frigăruilor, o mie de viteji cu acoperăminte galbene pe cap, înveșmântați în haine albastre, roșii și cafenii mâncau carne cu lipii și beau bragă; și sorbeau și șerbet, dar mai puțini, căci pentru acesta trebuiau să le plătească marchidanilor¹, căci Ibrahim-Pașa nu le adusese, de altfel era încă răcoare și pe o asemenea vreme braga era mai potrivită. Îmbrăcați în haine de lână și cu turbane albe, anatoliții

¹ Negustor ambulant care vindea la sate; persoană care însoțea armatele și vindea soldaților alimente și alte articole de consum.

râdeau, gesticulau, le dădeau copiilor străzii veniți din oraș câte o bucățică de carne, căci lui Allah îi sunt pe plac oamenii milostivi, apoi copiii dădeau fuga să fure cât se puteau de pe pieile jupuite sau de pe carnea crudă, care nu fusese încă urcată pe teleage, ca mai apoi să îl vândă fabricantului de săpun sau să-și încropească singuri câte o lumânare, apăsându-l în jurul unui fitil, și să o ducă spre vânzare în marele bazar.

Soarele răsărise și încălzea abia simțit la acea oră din zi. Tuiul cu patru coame de cal al marelui vizir, cu semilună și un glob de aur deasupra, era ridicat în mijlocul taberei și în jurul lui se adunaseră oamenii de ordine ai taberei: douăzeci de cavaleri lefegii¹ îmbrăcați în zale, cu iataganele scoase. Căpitanul acestora, care adusese cu propriile mâini tuiul, simbolul pașei, trecea uneori prin fața lor; nimeni nu se putea apropia de tui. Și îl așteptau pe măritul Ibrahim (Pacea fie cu el!) și iată că marele vizir de o înțelepciune aristotelică sosi, cu cincizeci de cavaleri lefegii dinaintea-i, care purtau stindardul cu litere aurii și negre al Rumeliei, în urma sa veneau o sută de spahii, cărora chiar el le dăduse feude de la Atena până la Belgrad. Mergeau la trap pe lângă drum, pentru că mulțimea de telegi, căruțe, oameni și animale de povară nu se putea da la o parte din fața lor, apoi merseră doar la pas, iar ofițerul lefegiilor îi făcu semn orchestrei. De o mie de ori o mie de luptători ai credinței îl ovaționară pe măritul beilerbei, pe Ibrahim-Pașa (Fie Allah milostiv cu el în Paradis!).

Așa am auzit povestindu-se. Seifi, drept-credinciosul, slugă iubitoare, pedagogul meu din copilărie și tovarăș bun de suflet, mi-a povestit toate acestea (Fie binecuvântarea cu el în grădina eternă a lui Allah!).

În seraiul Topkapi din Istanbul

Ibrahim-Pașa se înfățișă înaintea oștirii, apoi se întoarse grabnic cu tot alaiul în Istanbul pentru plecarea sultanului din palat.

¹ Militari angajați cu leafă într-o armată neregulată otomană. Lefegiii erau arareori folosiți în luptă, fiind responsabili mai ales cu menținerea ordinii într-o tabără militară.

Depart, îndărătul vechilor ziduri, construite pe trei rânduri de împărații romani, dincolo de marea interioară a capitalei lumii, în capătul peninsulei fusese construit palatul Topkapi. Aici trăia padișahul, han al Egiptului, al Arabiei, Persiei, Siriei, Crimeii, Rumeliei și al Trapezuntului. Iar acum ieși din încăperile interioare ale seraiului, unde nimeni nu putea intra vreodată. Își așeză cizmele în pintenii calului său, apoi din a Treia Curte trecu pe lângă cordonul de eunuci albi și negri și ieși pe Poarta Fericirii în cea de-a Doua Curte. Aici se afla încolonată întreaga orchestră a sultanului. Surlele și tobele răsunară cu atâta putere, încât taurul care susține centrul pământului se urni de la locul său și lumea întregă se cutremură.

Magnificul domnitor traversă curtea plină de fântâni arteziene, răsaduri de lalele, de păuni, havuzuri din marmură și gazele blânde, ajunse la Poarta Mijlocie însoțit de doisprezece ofițeri de neînvinc ai gărzii sale personale, îmbrăcați în straie și cu turbane albe; aici se prosternară, dinaintea lui, Ibrahim-Pașa și ceilalți viziri, bei și agalele ienicerilor, molalele cele sfinte și doftorii cei înțelepți. Se așternu liniștea, iar padișahul făcu un semn din cap și lui Ibrahim-Pașa i se înmână drapelul de serdar.

– Ce înseamnă serdar? l-am întrebat pe Seifi, căci pe atunci eram doar un copil.

– Serdarul este comandantul unei campanii militare.

– Și de ce are patru coame de cal pe tuiul său?

– Coamele de cal indică rangul, Isa. O coamă de cal este însemnul domnilor sangeacurilor, două indică rangul de guvernator al unei provincii, al beilerbeilor, trei sunt pentru viziri, pentru că ei sunt cei mai importanți ajutoari ai sultanului, iar patru sunt însemnul marelui vizir, care este serdar. Dar serdarul este desemnat doar cât durează campania.

– Și apoi ce s-a întâmplat?

Apoi măritul domnitor ieși călare, la pas în Prima Curte. Aceasta era lungă de o mie două sute de coți și avea o mie de coți lățime. Padișahul Soliman își trecu privirea peste corpul de escortă înșiruită, formată din nobile, familiile vechilor luptători, fi ai armatei